

Montessoriskolan Globen AB
mariasandhu@me.com

Rektor Paulina Filipovic
paulina.filipovic@globen.nu

Återkoppling

efter kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisning
på Montessoriskolan Globen i Alingsås kommun

Inledning

I denna skriftliga återkoppling presenteras de enkätresultat och utvecklingsområden som Skolinspektionen bedömer är relevanta för Montessoriskolan Globens arbete med sex- och samlevnadsundervisningen. Denna återkoppling syftar till att vara ett stöd för hur skolan kan utveckla sitt arbete vad gäller rektorns styrning och undervisningens genomförande.

Ett flertal bestämmelser i skollagen relaterar till sex- och samlevnadsundervisningen, till exempel syftet med utbildningen (1 kap. 4 § och 5 §), ledningen av utbildning (2 kap. 9 §), reglerna om systematiskt kvalitetsarbete (4 kap.), kompetensutvecklingsbestämmelsen (2 kap. 34 §) och elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete (2 kap. 25 §). Dessutom har rektorn enligt läroplanerna ett särskilt ansvar för sex och samlevnad som ämnesövergripande kunskapsområde (SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8).

Återkopplingen grundar sig på ett verksamhetsbesök där Skolinspektionen genomförde dokumentstudier och intervjuer med rektor, lärare, elevhälsans personal och elever i årskurs 5-6 och 8-9. Intervjuerna genomfördes den 6 och 7 november 2017 av utredarna Anna Gabrielsson, Gerd Pålsson Berg och Matilda Yvede.

Fakta om Montessoriskolan Globen

Montessoriskolan Globen är en F-9 grundskola som är belägen i Alingsås kommun. Skolan har cirka 400 elever och leds av en rektor. Rektor började i januari 2017 och har innan dess varit biträdande rektor. Elevhälsan består av skolsköterska, kurator, två speciallärare och specialpedagog. Skolsköterskan och en av speciallärarna började i början av höstterminen 2017. Skolpsykolog har dels fast avtalad tid per månad och kan därutöver anlitas vid behov. Skolläkare kan också anlitas vid behov.

Enkätresultat

Det saknas svar från rektorn i rektorsenkäten och lärare i lärarenkäten för Montessoriskolan Globen. Därför sammanfattas nedan resultaten från den bredare kartläggningen av sex- och samlevnadsundervisningen på 450 slumpmässigt utvalda grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

På Montessoriskolan Globen	Kartläggningens resultat
saknas svar* om skolan dokumenterar sitt arbete med sex- och samlevnadsundervisningen	42 % dokumenterar
saknas svar* om skolan har kartlagt vem som gör vad i sex- och samlevnadsundervisningen	36 % kartlägger
saknas svar* om skolan har satt upp mål för arbetet med sex- och samlevnadsundervisningen	25 % sätter upp mål
saknas svar* om elevhälsan används i planering av sex- och samlevnadsundervisningen	59 % använder
saknas svar* om elevhälsan används i genomförande av specifika sex- och samlevnadslektioner	45 % använder
saknas svar* om elevhälsan används i lärarnas kompetensförsörjning kring sex och samlevnad	45 % använder
saknas svar* om lärarna bedömer att avsatt tid för samverkan räcker i hög utsträckning	24 % bedömer så
saknas svar* om lärarna samtalar med andra lärare om erfarenheter av sex- och samlevnadsundervisningen	62 % samtalar
saknas svar* om lärarnas kompetens inom sex och samlevnad har följts upp	22 % har följt upp
saknas svar* om lärarna har erbjudits kompetensutveckling inom sex och samlevnad	39 % har erbjudit
saknas svar* om skolan har lärare som är utbildade i hbtq-frågor	58 % har lärare
saknas svar* om lärarna arbetar med hbtq-frågor i sitt/sina ämnen	36 % arbetar så
saknas svar* om lärarna låter eleverna påverka sex och samlevnads innehåll i hög utsträckning	35 % låter påverka
saknas svar* om lärarna låter eleverna påverka sex och samlevnads arbetsmetoder i hög utsträckning	27 % låter påverka
saknas svar* om lärarna låter eleverna tycka till om sex- och samlevnadsundervisningen i hög utsträckning	45 % låter påverka
saknas svar* om rektorn bedömer att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet är hög	51 % bedömer så
saknas svar* om lärarna bedömer att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet är hög	52 % bedömer så

Resultaten i tabellen baseras på svar från 300 skolor av 450 slumpmässigt utvalda skolor (67 %) när det gäller rektorsenkäten och svar från 3982 lärare av 8084 registrerade lärare (49 %). *Det saknas svar från rektorn i rektorsenkäten och lärare i lärarenkäten för Montessoriskolan Globen.

Montessoriskolan Globens arbete med sex- och samlevnadsundervisning

Rektorns ansvar för att skolans sex- och samlevnadsundervisning är av god kvalitet

Av intervjuer med rektor och lärare framkommer att skolan inte har några dokumenterade mål som är direkt kopplade till sex- och samlevnadsundervisningen, men att denna undervisning löper som en röd tråd från förskoleklass till årskurs 9. Rektor berättar i intervju att vid planering inför nytt läsår görs ett årshjul för arbetet som ska göras i olika ämnen och där inkluderas sex och samlevnad. Lärarna berättar att de utvärderar detta årshjul i slutet av vårterminen. Utvärderingen innefattar det som berör sex- och samlevnadsundervisning och ligger till grund för nästa läsårs arbete. Av intervjuerna framkommer det att personalen arbetar medvetet med kunskapsområdet sex och samlevnad utifrån Lgr 11 och det beskrivna innehållet för respektive ämne i kursplanerna. Lärarna berättar att på mellanstadiet dokumenteras all undervisning i en gemensam digital mapp, så även sex- och samlevnadsundervisningen.

Rektor förklarar i intervjun att genom att vara närvarande i såväl planering som när lärare får kompetensutveckling har hon kännedom om personalens kompetens för att undervisa om sex och samlevnad. Hon ser att det finns ytterligare möjligheter att arbeta med exempelvis kollegialt lärande och involvera elevhälsan för att öka kunskaperna hos lärarna inom sex- och samlevnadsundervisningen. Elevhälsan anser att de har kompetens inom området och att de löpande fortbildar sig själva genom självstudier. Lärarna berättar att de

upplever att de har tillräcklig kompetens för att undervisa i sex och samlevnad samt att rektorn stämmer av kompetensutvecklingsbehov generellt på medarbetarsamtal. Några lärare berättar att de är trygga i att prata om det mesta inom sex och samlevnad, men att övergrepp mot barn känns något svårare att hantera. Några andra lärare anser att det kan vara utmanande att hantera om elever uttrycker sig fördomsfullt i diskussioner.

Lärarna berättar att de har goda möjligheter att samplanera kring sex- och samlevnadsundervisningen, både inom ämnesgrupper och över ämnesgränserna i arbetslaget. Lärarna säger att i arbetet med årshjulet identifierar de vilka delar de kan samverka ämnesövergripande kring avseende sex och samlevnad, exempelvis projekt i årskurs 5, 7 och 8. Lärarna på mellanstadiet berättar att de vid något tillfälle har rådfrågat elevhälsan, exempelvis om det har varit konflikter i klassen eller för att visa mensskydd. Representanter från elevhälsan berättar att de kan vara med på arbetslagsträffar, men det framkommer att de sällan är det. Elevhälsan arbetar primärt med enskilda elever och har en dialog om det arbetet med lärarna. Elevhälsan ordnar besök på ungdomsmottagning årligen för eleverna i årskurs 8. I våras föreläste RFSL för årskurs 8.

Rektor berättar att hon tydliggjort elevhälsans roll generellt, för den pedagogiska personalen, i en presentation av deras uppdrag för året. I den ingår att delta i exempelvis läsårsplaneringar. Den tidigare skolsköterskan har genomfört undervisning inom sex och samlevnad, men det har ännu inte den nuvarande. Representanter från elevhälsan berättar att det skiljer sig från år till år om de är involverade i undervisningen, utifrån en dialog med lärare. Både skolsköterskan och kuratorn säger att de skulle kunna arbeta mer i klasserna, men även som stöd åt lärarna, än idag. Lärarna säger att de har rådfrågat elevhälsan om sådant som rör sex- och samlevnadsundervisningen någon enstaka gång.

Elevernas möjligheter att utveckla kunskaper inom hela det område som ryms inom begreppet sex och samlevnad

Utifrån intervjuer med elever och lärare framkommer det att undervisningen i sex och samlevnad både är integrerad i ämnen och sker ämnesövergripande. Skolan arbetar tematiskt med sex- och samlevnadsundervisning under två perioder. Dels i årskurs 4-5 och dels i årskurs 8. I årskurs 4-5 sker det genom "Mitt livs novell", ett ämnesövergripande projekt som varar ca 7 veckor. Lärarna på högstadiet berättar att det främst är i årskurs 8 som eleverna har sex- och samlevnadsundervisning, bland annat genom en ämnesövergripande projektvecka om normer. I årskurs 7 sker därtill ett ämnesövergripande musikvideoprojekt som berör det centrala innehållet avseende sex och samlevnad i svenska, engelska, musik och bild. Utöver de respektive projekten behandlas ämnesområdet löpande i undervisningen i olika ämnen, exempelvis genom diskussioner utifrån aktuella händelser såsom #metoo men även ämnesintegrerat i exempelvis historia när olika epoker behandlas är genus och normer återkommande perspektiv.

Av intervjuer med såväl elever som lärare framkommer det att sex- och samlevnadsundervisningen primärt är fokuserad på ett friskperspektiv. Lärarna berättar att syftet med sex- och samlevnadsundervisning är att eleverna ska känna sig trygga och lära sig respektera andra. Den handlar också om hur samhället ser ut, att elever ska kunna fatta bra beslut utifrån de kunskaper de får och att eleverna ska öka sin tolerans och förståelse för

olikhet. Lärarna uttrycker att de har en generell oro för att eleverna ska råka illa ut för något på nätet och att de därför har tagit upp hur eleverna kan agera.

Lärarna på mellanstadiet berättar att de utgår ifrån respektive kursplan och genom samplanering säkerställer att eleverna ges möjlighet till både repetition och fördjupning inom sex och samlevnad. I årskurs 6 kommer det nya elever till skolan, för att hinna lära känna de nya eleverna och att gruppen ska bli trygg har lärarna valt att ha sex- och samlevnadsundervisning på våren. Både lärare och elever beskriver att undervisningen i sex och samlevnad innebär en gradvis fördjupning. Eleverna på mellanstadiet säger att de både får lära sig nya saker och fördjupa sådant de tidigare lärt sig medan eleverna på högstadiet anser att de inte har fått fördjupa sina kunskaper inom sex och samlevnad tillräckligt.

Både representanter från elevhälsan och lärare beskriver att det är en homogen elevgrupp på skolan och att det är viktigt att eleverna får en förståelse för människors olikheter. Eleverna beskriver att sex- och samlevnadsundervisningen ofta utgår från hur det är för andra, exempelvis barn i andra delar av världen, men att de också ges tillfälle att prata om vilka normer som finns i Sverige. Lärarna berättar att det är viktigt att i planeringen av undervisningen eftersträva att alla elever i klassrummet ska känna sig tilltalade av den. Det är också viktigt att ha ett inkluderande språk, exempelvis när lärarna pratar om kärleksrelationer. Lärarna på mellanstadiet berättar att de arbetar med att uppmärksamma varandra på när de agerar normativt, att detta ofta görs i klassrummet och att eleverna inkluderas i samtalet. Några elever berättar att de ofta ges möjlighet att prata om normer kring ord, och hur det kan kännas att utsättas för att andra använder skällsord.

I intervjuer med elever och lärare framkommer att sex- och samlevnadsundervisningen utgörs av en variation av arbetsmetoder såsom diskussioner, dramatiseringar, föreläsningar, filmer, lärarledda uppgifter såsom bildanalys samt skriva och läsa texter. På mellanstadiet använder lärarna en diskussionsmodell som innebär att eleverna först reflekterar själva, sen diskuterar i par och därefter i större grupper. Detta för att eleverna ska bli så trygga som möjligt i att uttrycka sig.

Det framkommer av intervjuer med lärare och elever att eleverna sällan är med och planerar sex- och samlevnadsundervisningen. Lärarna berättar att de tar reda på elevernas åsikter om undervisningen i sex och samlevnad genom skriftliga och muntliga utvärderingar. Därtill upplever lärarna att eleverna ofta uttrycker vad de önskar och tycker om undervisningen. Eleverna beskriver att de ofta får välja inom ramen för uppgifter och att de är med och påverkar undervisning i exempelvis diskussioner.

Utvecklingsområden

I syfte att höja skolans kvalitet i sex- och samlevnadsundervisningen behöver ett utvecklingsarbete genomföras inom följande prioriterade områden:

- Rektorn behöver ge elevhälsan ett uttalat ansvar att medverka i skolans arbete med sex- och samlevnadsundervisningen och att stödja lärarna i sitt arbete med sex- och samlevnadsfrågor.

Utifrån vad som har framkommit i granskningen av Montessoriskolan Globens arbete med sex- och samlevnadsundervisningen kommer ingen uppföljning att genomföras.

Information om granskningen

Skolinspektionen genomför under hösten 2017 en kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisningen i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Syftet med granskningen är att undersöka om elever får en undervisning i sex och samlevnad av god kvalitet. För att ta ställning till det undersöker granskningen dels hur rektor genom sin styrning skapar förutsättningar för en god undervisning i sex och samlevnad, dels sex- och samlevnadsundervisningens innehåll och genomförande.

Kvalitetsgranskningen kombinerar en bredare kartläggning i form av en enkätstudie av 450 skolor med en närmare granskning av 28 skolor inom aktuella skolformer. Granskningens slutrapport kommer att publiceras våren 2018.

I bedömningen har även Stefanie Luthman deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Gabriel Brandström

Enhetschef

Matilda Yvede

Utredare